

Zárodečná síla morality.

Moji milí přátelé.

Minule jsem k vám mluvil o třech setkáních, jež má lidská duše s regiony duchovního světa. O tomto předmětu řeknu ještě něco víc, a při té příležitosti vyplyne pak také možnost zodpovědět otázku, kterou vyslovili naši přátelé dodatkem k poslední veřejné přednášce v domě architektů, vztahující se k silám, které vedou k uskutečnění karmy, osudu, zevního osudu z dřívější inkamace. Bylo mi řečeno, že je to těžce pochopitelná věc. Chci se tedy během přednášek k tomuto tématu vrátit. Ale bude dobré to udělat, až něco prohovoříme, čím se snad potom dostaví v této věci plné porozumění. - Dnes ale chci, aby rozmluva o třech setkáních v duchovním světě mohla být ještě mnohem jasnější, - dnes chci poněkud epizodicky vložit něco, co se mi musí jevit zvlášť důležité vám říci právě v této bezprostředně přítomné době.

Když přehlídíme, jaké ideje, jaké představy se obzvlášť vloudily do duší všech lidí, lidí všech stupňů vzdělání, vlivem duchovního vývoje posledních staletích, pak musíme upozornit na to, jak tato duchovní výchova posledních staletí mocně tlačila k tomu, aby světový vývoj a postavení člověka do tohoto větového vývoje se utvářelo podle přírodovědeckých představ. Jistě, je dnes ještě velice mnoho lidí, kteří míní, že svou citovou mysl, svou duši podle přírodovědeckých představ neutvářeli.

Jenže tito lidé nepozorují hlubší základy svého citového vzdělání, nevědí, jak právě přírodovědecké představy se jednostranně vloudily do citových myslí, a nejen všeho myšlení, ale zejména všeho cítění, které jistým způsobem určují. Kdo totiž dnes přemýšlí podle běžných pojmů, které má každý člověk v krajinách se všeobecným školním vzděláním, kdo svou mysl utváří v souvislosti s těmito pojmy, kdo z nich vychází, ten se dnes vůbec nedostane k tomu, aby cítil správný, pravdivý poměr mezi tím, co nazýváme morálním světem, světem morálních pocitů, a světem zevních skutečností. Když dnes přemítáme ve smyslu naší doby, jak se mohla Země a vůbec celá nebeská stavba vyvinout, a jak by mohlo dojít k nějakému konečnému stavu, pak přemítáme ve smyslu čistě zevních smyslových skutečností. Jen pomyslete, jak je pro duše hluboce významné, i když si to vždy ani neuvědomují, že existuje tak zvaná Kant-Laplaceova teorie vzniku světa: Z čistě materiální světové mlhoviny - neboť je představována čistě hmotně - z té se vytvořila podle čistě fyzikálních a také chemických zákonů Země, vytvořila se stavba světa ve smyslu těchto zákonů, a podle těchto zákonů bude také její konec, jako si myslí lidé. Jednou nastane stav, kdy tato stavba světa právě tak mechanicky skončí, jak mechanicky vznikla.

Jistě, opakují to ještě jednou: je mnoho lidí, kteří se tomu brání, že by tu věc mysleli jen právě takto. Ale na tom nezáleží, neboť nezáleží na představách, které si vytvoříme, ale na pod-

nětech myslí, z nichž se tyto představy tvoří. Představa, kterou jsem právě vyvinul, je čistě materialistická. Je taková, o níž Herman Grimm říká, že kus kosti mršiny, kolem níž krouží hladový pes, je chutnějším pohledem, než je tato světová stavba Kant-Laplaceových pojmů. Ale mohla vzniknout, mohla se utvořit. A nejen, že se mohla utvořit, nýbrž je pro daleko větší počet lidí, k nimž pronikla, něčím osvětlujícím. A je pouze málo lidí, kteří se ptají jako Herman Grimm: Jak se budoucí generace učenců s tím vyrovnají, když budou přemítat o tom, jak bylo možné, že toto šílenství o vzniku světa mohlo být v některé epoše pro mnoho lidí něčím osvětlujícím. Je skutečně málo osobností, které se tak ptají, ze zdravého citového stavu duše se ptají. A ti, kteří se tak ptají, - inu, na ty se asi bude pohlížet aspoň v těchto oborech, jako na „pomotané hlavy“. Ale jak se řeklo, na představách, jež jsou tak vytvořeny, nezáleží, záleží na podnětech citové mysli. Z jistých citových tendencí vyplynuly představy, a třebaže vyšly od učenců a dnes se přenášejí na lidi, tak většina lidí přece jen ještě věří, že svět nepovstal jedině takovými mechanickými podněty, ale že při tom ještě zasahovaly různé podněty božské, a přesto právě bylo možné, že se takové představy utvořily. A bylo možné, že mysl lidí, duševní stav lidí nabral takovou podobu, aby právě o vzniku světa se mohla utvořit čistě mechanická představa. To znamená, že na dně lidské duše je sklon tvořit materialisticky uzpůsobené představy. A tento sklon, ten není jen u mála učenců a jiných lidí, kteří tomu věří, aleje v širokém okruhu u všech

možných lidí. Jenže většina lidí má dnes ještě příliš velký ostych zmužile

se stát takovým přívržencem Haeckela představujícím si všechnu duchovnost jen ve formě materiality. Lidé nemají tu zmužilost. Ponechávají vedle toho v platnosti ještě něco takového, co je duchovní; nepřemýšlejí. Když tato představa platí, která byla charakterizována, pak jen jistým způsobem je místo pro duchovnost, zejména jen jistým způsobem je místo pro moralitu.

Vždyť jenom uvažte... kdyby svět skutečně vznikl tak, jak si to představuje Kant-Laplaceova teorie, a kdyby svět našel svůj hrob jen fyzikálními silami, a v tomto hrobě by byli pohřbeni všichni lidé se svými idejemi, pocity, podněty vůle, čím by potom byl - nehledě ke všemu ostatnímu - například celý morální řád? Co by se z něj stalo? Co by potom znamenalo, kdybychom jednou řekli - předpokládejme, že stav všeobecného hrobu by nadešel - kdybychom tedy řekli: „To je dobré, to je zlé, to je správné, to je nesprávné?“ Zapomenuté představy by to znamenalo, odvanuty jako něco, co by ani nemohlo dál žít v nějaké duševní vzpomínce, ovšem pokud by byl tento světový řád správný. Znamená to tedy, že věc by se měla takto: čistě mechanickými příčinami, fyzikálními a snad chemickými silami svět vznikl a zaniká. Z těchto sil se nadýmají něco jako bubliny, představující lidi. Mezi těmito lidmi vznikají morální pojmy správnosti a nesprávnosti dobra a zla. Ale celý svět přechází zase do hrobového klidu. To všechno správné a nesprávné, dobré a zlé bylo právě jen iluzemi lidí, zapomenutými a zapadlými, když svět

se stal hrobem. To jediné, co potom zůstává pro morální světový řád, je přece něco, kdy lidé cítí, dokud trvá epizoda zde probíhající od počátečního stavu ke konečnému, kdy tedy lidé cítí, že potřebují takové pojmy ke společnému životu a musejí si právě takové morální pojmy vytvořit, ale tyto morální pojmy nemohou být v čistě mechanickém světovém řádu nikde zakotveny. Že ano, přírodní síla, teplota, elektřina, ty zasahují do přírodní souvislosti, uplatňují se tam, ale síla morální, ta by byla jen v představě lidí, pokud by byl správný světový řád mechanický, ta by nezasahovala do řádu přírody. Nebyla by něčím jako teplo, které roztahuje tělesa, nebo světlo, které tělesa osvětluje, zviditelňuje, proniká světem, prostorem, aleje zde. Tato morální síla se jaksi vznáší jako velká iluze nad mechanickým světovým řádem, která zanikne, odvanuta, když se svět promění v hrob. Tato myšlenka jenom není dostatečně promyšlena. Proto se lidé nebrání proti mechanickému světovému řádu, ale - nechci říci s dobromyslností, ale právě z pohodlnosti - jej nechávají být. A když má někdo jistou potřebu citu, tak potom řekne: Vědění, to už prostě způsobuje, že musíme vymýšlet takový mechanický světový řád, kdežto víra od nás požaduje něco jiného, tak tedy postavme víru vedle vědění, věřme kromě mechanické přírodě ještě v něco, čemu právě máme věřit určitou vnitřní citovou potřebou. - To je pohodlné. Nemusíme se vzpírat proti tomu, co například Herman Grimm pociťuje jako šílenost současné vědy, nepotřebujeme se proti tomu stavět. Ale to současně nemá žádného vnitřního oprávnění pro toho, kdo chce své

myšlenky domýšlet, kdo chce skutečně se svými myšlenkami přijít ke konci.

A budeme se tázat: Z čeho to vlastně pochází, že lidí dnes žijí tak slepě v myšlenkové nemožnosti, že takovou myšlenkovou možnost přijímají? Jakkoliv to zní podivně, má-li se člověk napoprvé obeznámit s touto myšlenkou, je to tedy z toho, že se lidé více nebo méně odnaučili, už za posledních staletí, myslet Kristovo mystérium v jeho pravdivém, reálném smyslu, mystérium, které by mělo stát v centru novodobého života. Neboť způsob, jak člověk novější doby myslí o mystériu Krista, je takový, že vyzařuje na celé jeho ostatní myšlení a cítění. A je už tomu tak, že způsob, jak se člověk staví ke Kristovu mystériu od doby mystéria Golgoty, ten je určitým druhem měřítka hodnot pro jeho souhrnný svět pojmů a pocitů. Nemůže-li pojímat Kristovo mystérium jako něco skutečně reálného, pak nemůže ani v ostatním světovém nazírání vyvinout žádné představy a pojmy, které jsou napojeny skutečností, která opravdu zasahují do skutečnosti.

Toto je tím, co si dnes především chceme úplně jasně postavit před duši. Když člověk opravdu tak myslí, jak jsem to znázornil, a vlastně více méně nevědomě tak myslí většina lidí v přítomné době, pak se rozpadá svět na jedné straně v mechanický přírodní řád, a na druhé straně ve světový řád morální. A bázlivými dušemi, které se však často domnívají být velice zmužilé, je Kristovo mystérium vneseno do čistě morálního řádu,

a do tohoto čistě morálního řádu světa je vnášeno těmi, kteří nevidí v tomto Kristově mystériu nic jiného než to, že v určité době vystoupil velký, do konce třeba největší učitel pozemského světa, a že především záleží na jeho učení. Ale když se na Krista pohlíží jen snad i jako na největšího učitele lidstva, pak toto nazírání je naprosto jistě slučitelné s tímto rozdvojením světa v řád přírodní a ve světový řád morální. Neboť přirozeně jednou, i kdyby se Země utvářela tak, jak to znázorňuje mechanický řád světa, a tak by zanikla, že by někdy byla všeobecným hrobem, - jednou by přece jen mohl vstoupit velký učitel, který by skutečně mohl mnoho působit ke zlepšení obrácení lidstva. Jeho nauka by mohla být vznešená, ale nic by se nezměnilo na tom, že někdy, po konci věcí, bylo by to celé hrobem, a rovněž nauka Kristova byla by odvanuta a zahlazena, ani jako vzpomínka v některé bytosti by neexistovala. Že to člověk nechce myslet, to v té věci nic neznamena. Když se vůbec jen přizná k pouhému mechanickému řádu světa, potom to tak myslet musí.

Nyní záleží všechno na tom, aby se nahlédlo, že s mystériem na Golgotě se vykonalo něco, co náleží nikoli jedině morálnímu světovému řádu, ale celému, veškerému světovému řádu, co nepatří jen skutečnosti morální, která ve smyslu mechanického světového řádu vůbec ani nemůže existovat, ale co patří veškeré intenzivní skutečnosti. Pohledte, nejlépe se k tomu dostaneme, abychom nahlédli, oč tu jde, když trochu víc pomyslíme na ona tři setkání, o nichž jsem se posledně zmínil, ale pomyslíme v jiném smyslu, než jak jsem to nedávno rozváděl. Pokaždé,

řekl jsem, když člověk spí, ve stavu mezi usnutím a procitnutím, setkává bytosti duchovního světa, které jsou substanciálně stejnorodé s jeho vlastním duchem. To znamená, že člověk při probuzení vystoupí ven ze spánku tak, že potkal duchovní bytost, pozdější účinky tohoto setkání, i když mu to zůstává nevědomé, vnáší do zevního fyzického života. Co se tu odehrává v duši, když máme toto každodenní setkání, to se jistým způsobem vztahuje veskrze k lidské budoucnosti. Člověk dnes, pokud se nezabývá duchovní vědou, ví ještě málo o tom, co se vlastně děje s hlubinami duše, když člověk spí. Sny, které by mohly pro obyčejný život něco prozradit o těchto dějích ve spánku, ty sice něco prozrazují, ale prozrazují to takovým způsobem, že pravda se přesto tak snadno na světlo nedostane. Když člověk ve snu ze snění procitne nebo si na sny vzpomíná, pak tyto sny souvisejí většinou s některými představami, které si už přivlastnil v životě, s reminiscencemi. To však je jen pouhý oděv něčeho, co ve snu vlastně žije, respektive žije ve stavu spánku. Když sen si oblékáte v takové představy, které jsou z vašeho života, tedy jsou tyto představy jen šatem, neboť co po čas spánku se vlastně v duši děje, to se ve snu objevuje ošaceno. A co se za spánku v duši děje, to se nevztahuje ani na minulost, ani dokonce na přítomnost, ale vztahuje se to na budoucnost. Ve spánku jsou vytvářeny síly, které se pro lidskou bytost dají přirovnat k zárodečným silám, které se vyvíjejí v rostlině pro příští rostlinu. Když tak rostlina vyrůstá, pak se v ní vyvíjejí vždy až pro příští rostlinu zárodečné síly pro další rok. Ty pak vrcholí, tyto

zárodečné síly, v tvoření semen; tam se stávají viditelnými. Ale když rostlina roste, když tak vyrůstá, jsou již zárodečné síly pro příští rostlinu přítomné. Tak jsou zárodečné síly, ať už pro příští inkamaci, nebo i pro období Jupitera, které jsou v člověku, a člověk je vytváří zvláště ve stavu spánku. Co zde vytváří ze sil, to se nevztahuje hned k jednotlivým událostem, více se to vztahuje k základním silám příští inkamace například ale přece právě k těmto silám příští inkamace. Ve spánku tedy pracuje člověk na svých zárodcích pro příští inkamaci, vůbec až do budoucnosti. Takže člověk když spí, je už v budoucnosti.

V této věci bych vás však nechtěl nechat ve vaší duši v nějaké příliš velké nejasnosti, proto nejprve říkám: s příští inkarnací je to pro tento stav spánku takové, jako je to s věděním příštího dne. Víme o příštím dnu, prostě ze zkušenosti, že zase vyjde Slunce, také přibližně jak bude probíhat, i když nebudeme vědět, jaké bude počasí nebo jak jednotlivé události zasáhnou do našeho života. Tak je tedy duše sice prorokem ve spánku, ale jako prorok, který se dívá jen na to velké, na to kosmické, a ne na počasí. Kdo by tedy měl až příliš představu, že se ve spánku ukazují jednotlivosti přicházející inkamace duše, ten by propadl omylu, jehož by se dopustil někdo, kdo by se domníval, poněvadž docela určitě ví, že příští neděli Slunce vyjde a zapadne, a protože ví jisté všeobecné věci, že by mohl také vědět, jaké bude počasí. Ale to vše přece nic nemění na tom, že během spánku máme se činit s naší budoucností.

Takže na utváření našeho osudu pracují síly, které substanciál-

ně sourodé s naším duchem samým nás potkávají uprostřed doby spánku.

Jiné další setkání - když to druhé vynechám - je pak setkáním třetím, o němž jsem posledně řekl, že nastane jednou v celém průběhu lidského života, v jeho středu. Když je člověk ve třiceti letech, pak se setkává s tím, co se může nazvat principem Otce, kdežto v každé noci se setkává s principem ducha. Setkání s principem Otce, to má velký význam z toho důvodu -jak jsem to vysvětloval -, že to musí nastat také pro toho, kdo zemře před svým třicátým rokem. Jen když člověk prožije třicet roků, nastane to v průběhu života, jinak to nastoupí s předčasnou smrtí právě dřív. Tímto setkáním se člověk dostává do postavení, kdy si vtiskne zážitky přítomného života tak hluboko, že jejich působení může přesahovat do příští inkamace. Takže to, čím je setkání s principem Otce, to má právě co činit zase s pozemským životem příští inkamace, kdežto naše setkání s principem ducha má význam pro celou budoucnost, vyzařuje to, přes celý budoucí život, také přes život, který se odehrává mezi smrtí a novým životem. - A ta věc se má tak, že

zákony, do nichž je zapředeno toto setkání, jež máme jednou za život, nejsou zákony pozemské, ale ty zákony, které zůstaly tak, jak byly ve vývoji Měsíce. A tyto zákony souvisejí po fyzické stránce s naším fyzickým rodem, vůbec se vším tím, co znamená fyzická dědičnost. Tato fyzická dědičnost je pouze jedna stránka věci. Jejím základem jsou duchovní zákony, - jak

jsem to už dostatečně naznačil, takže to vše, co se odehrává tak, že je třeba setkání s principem Otce, to ukazuje zpět do minulosti, je to dědičná věc minulosti, poukazuje to nazpět do měsíčního vývoje, nazpět do dřívějších inkamací, tak jako do budoucnosti ukazuje to, co se odehrává při každém spánku, jako to, co se odehrává ve spánku vytváří zárodek pro budoucnost. Tak je to, co se odehrává, když lidé jako potomci svých předků jsou zrozeni a také z dřívějších inkamací přenášejí, co z těchto dřívějších inkamací se právě musí přenést, to je něčím, co zůstalo z minulosti. Obojí však: co se vztahuje k budoucnosti, i to, co se vztahuje k minulosti, to obojí usiluje jistou měrou ven z přírodního řádu. Sedlák jde ještě spát se západem Slunce a s východem Slunce vstává. Ale když člověk v tak zvané kultuře kráčí dál, pak se od přírodního řádu osvobozuje a ve městech se také můžeme seznámit s lidmi - i když to není často -, kteří ráno ulehnu k spánku a večer vstávají. Člověk se osvobozuje od pouhého řádu přírody, je to už v možnosti jeho vývoje ke svobodě. Zde je tedy člověk do jisté míry, protože připravuje budoucnost, která zde ještě není, je tedy z přírodního řádu vytržen. Také když minulost, zejména minulost měsíční vnáší do přítomnosti, je vytržen z přírodního řádu. Neboť nikdo nemůže ze všeobecných přírodních zákonů oznámit nějakou nutnost toho, aby se někdo zrodil, řekněme - roku 1914. Zde nevládne taková nutnost jako při východu Slunce nebo při jiných přírodních úkazech, protože v tom vládne

přírodní řád Měsíce. Tenkrát bylo všechno takové jako řád našeho zrození na Zemi; za doby Měsíce všechno tak bylo.

Ale tak správně postaven do přírodního řádu je člověk v tom, co má bezprostřední význam pro jeho přítomnost, co se přímo vztahuje k jeho pozemskému bytí. Zatímco v principu Otce a v principu Ducha v sobě nese minulost a budoucnost, tak vzhledem k onomu setkání, o němž jsem řekl, že se koná v průběhu roku a ještě souvisí také se setkáním s Kristem, vzhledem k tomuto setkání, je člověk vázaný na přírodní řád. Kdyby tomu tak nebylo, byl by následek toho ten, že by někdo slavil Vánoce v prosinci a jiný třeba v březnu a tak dále. Ale přestože se národy různým způsobem odlišují již v tom, jak vánoční svátek nazývají, něco ze svátečnosti, která vždy má nějaký vztah k tomuto setkání, k tomu, co jsem mínil, přece jen spadá do posledních dnů prosince. Ve vztahu k tomuto setkání, které je vloženo do průběhu roku, je tedy člověk postaven, neboť je to jeho přítomnost, do bezprostřední souvislosti s postupem přírody. Zde se podrobuje přírodnímu dění, kdežto vzhledem k minulosti a budoucnosti z přírodního dění vystoupil; už před tisíciletími z toho vystupoval.

Ve starých dobách se ovšem člověk podroboval přírodnímu dění také ve vztahu k minulosti a budoucnosti. Tak podle běhu přírody bylo ve starých dobách například germánských krajinách řízeno narození. Tenkrát se smělo narození konat - poněvadž bylo mystériemi upravováno - ve zcela určité roční době. Bylo vloženo do roční doby. Ve starých dobách - v daleko

minulých předkřesťanských dobách v germánských krajích - byly početí a porod upravovány tím, co se uchovalo jen ve slabých dozvucích mýtů, jako služba Herthy. Tato služba Herthy nezahrnuje totiž ve starých dobách nic menšího než to, že v čase, kdy se Hertha blížila k lidem se svým vozem, byly zde dny početí, a když se zase stáhla zpět, pak už být nesměly. To ovšem způsobovalo, že kdo se tenkrát

nenarodil v určité roční době, platil za bezectného, protože vzhledem k svému lidskému bytí vypadl z oběhu přírody. To bylo ve starých dobách právě tak přizpůsobeno přírodnímu dění jako tomuto přírodnímu dění bylo přizpůsobeno spaní a bdění. Když Slunce zapadlo, šlo se spát a procitlo se s ranními červánky. Ale tyto věci se posouvaly. Nemůže se však posunout to prostřední, to přizpůsobení se běhu roku. Tímto přizpůsobováním běhu roku má totiž a musí zůstat v lidské citové mysli něco zachováno.

Jaký je vlastně celý smysl lidského pozemského vývoje? Celý smysl lidského pozemského vývoje je ten, aby se člověk přizpůsobil Zemi, aby do sebe přijal podmínky zemského vývoje, aby vnesl do budoucnosti svého vývoje to, co mu může dát Země, - nemíním teď pouze v jedné inkarnaci, ale všemi in- kamacemi, co mu může dát pro pozdější vývoj. To je smysl pozemského vývoje. Tento smysl pozemského vývoje se může uskutečnit jen tím, aby se člověk do jisté míry učil na Zemi pozvolna zapomínat na svou souvislost s kosmickými, s nebeskými mocnostmi. A člověk se tomu učil, aby svou souvislost s nebeskými mocnostmi zapomínal. Víme ovšem, že ve starých dobách měli lidé atavistické jasnozření, ale právě v tomto atavistickém jasnozření působily nebeské mocnosti do člověka. Tenkrát měl ještě člověk svou spojitost s mocnostmi nebeskými, tenkrát pronikala poněkud nebeská říše do lidské mysli. To se však muselo změnit, aby člověk mohl vyvinout svoji svobodu. Ve svém nazírání ve svém přímém pozorování nic už neměl člověk mít z nebeské říše, aby se tak stal spřízněný se Zemí. Z toho důvodu byla ale také daná možnost, aby se člověk v nej extrémnější době své spřízněnosti se Zemí stal právě materialistickým, v tomto pátém věku, v němž se nacházíme my. Materialismus je jen nejradikálnějším, nejextrémnějším výrazem příbuzenství člověka se Zemí. To by však podmiňovalo, že by člověk skutečně této Zemi propadl, kdyby nenastoupilo nic jiného.

Člověk by se musel stát příbuzným Zemi, ponenáhlu úplně sdílet osud Země, musel by se ubírat cestami, jimiž se ubírá sama Země, musel by se úplně vložit do zemského vývoje, kdyby nenastoupilo nic jiného. Musel by se takřka spolu se Zemí vytrhnout z celého kosmu a svůj osud úplně spojit s osudem Země. - Takto to však s lidstvem míněno nebylo, nýbrž pro lidstvo se to mínilo jinak: Člověk se měl na jedné straně správně spojit se Zemí, ale z nebeského duchovního světa mělo přijít dolů poselství, které ho zase odnese, přestože je svou přirozeností spřízněn se Zemí, pryč nad tuto pozemskou příbuznost. A toto snesení nebeského poselství dolů, to se stalo mystériem na Golgotě. Proto na jedné straně musela bytost, která šla mystériem Golgoty, vzít na sebe podstatu lidskou, ale na

druhé straně musela nést v sobě podstatu nebeskou. To však znamená: Nesmíme si představovat Krista Ježíše pouze tak, že ve vývoji lidstva se nevyvíjí také jako jedinec, a byť by to byl ten nejvyšší, ale že se vyvíjí jako jedinec, který přijímá nebeskou bytost, který tedy nešíří jenom nauku, ale do Země vnáší to, co přichází z nebe. Proto je důležité pochopit, čím je vlastně Janův křest v Jordánu. Že to není pouze morální úkon - neříkám není úkon, ale není pouze morální úkon -, nýbrž je to úkon reálný, že tedy se tu něco děje, co je tak skutečné, jako jsou skutečné události přírodní. Tak skutečné, jako když nějakým zdrojem tepla něco zahřeje a to teplo přejde do té zahřáté věci; že při Janově křtu přechází bytost Kristova do člověka Ježíše z Nazaretu. To je zajisté v nejvyšším stupni morální, ale je to něco, skutečného v běhu přírody, jako jsou skutečnými přírodní jevy. A na tom záleží, aby se pochopilo, že nemáme co činit jen s něčím, co pochází z racionalistických lidských pojmů, které vždy jen souhlasí s mechanickým fyzickým nebo chemickým postupem přírody, ale že je to něco, co jako idea je současně tak reálně ve skutečnosti, jako přírodní zákony nebo vlastně přírodní síly jsou v reálné skutečnosti.

Když to uchopujeme odtud, pak se i jiné pojmy stanou mnohem reálnějšími, než jak jsou v době přítomné. Pohleďte, starý alchymista - nechceme se teď zabývat alchymii, ale chceme pohlédnout na to, co měl alchymista na zřeteli (zda oprávněně nebo neoprávněně, to by snad mohlo být předmětem jiné úvahy), - měl tedy na zřeteli, že jeho představami se nebude jen něco představovat, ale něco nastane. Řekněme, že vykuřoval. A když pak měl představu nebo ji vyslovil, tak se pokusil do této představy dostat takovou sílu, že kouřová substance skutečně nabyla forem. Hledal takové pojmy, které mají moc zasahovat do zevní přírodní reality, nezůstávat jen v egoismu člověka, ale zasáhnout do skutečnosti přírody. Proč?

Protože on také ještě měl představu z mystéria Golgoty, že tam se stalo něco, co zasahuje do přírodního běhu Země, co je právě tak skutečností, jakou je skutečnost přírodní. Podívejte se, na tom spočívá významný rozdíl, který nastoupil v druhé polovině středověku a kolem doby novější, našeho pátého světového období, které následovalo po období řecko-latinském. V době křížácké ve století 12., 13., 14., 15. i 16. žily zvláště ženské povahy, které svůj cit přivedly k takové mystice, že tento vnitřní zážitek, který jim ta mystika přivedla, pociťovaly jako svatbu s duchovnem, ať už s Kristem nebo něco takového. Mystické svatby slavily četné asketické jeptišky a tak dále. Nechci se dnes rozplývat nad podstatou těchto vnitřních mystických sjednocení, ale bylo to právě něco probíhajícího v citu, co se mohlo potom vyjádřit jen slovy, co jaksi probíhalo uvnitř představ pocitů a ještě slov, do nichž se mohly ty pocity odít. Proti tomu postavil pak z jistých představ a duchovně-vědeckých souvislostí Valentin Adrese svou „Chymickou svatbu Christiana Rosenkreuze“. Tato chymická svatba - dnes bychom řekli chemická svatba -, ta je také lidským zážitkem, ale když ji pročtete, tuto Chymickou svatbu Christiana

Rosenkreuze, tak uvidíte, že tu nejde pouze o citový zážitek,

ale jde o něco, co se nevyjadřuje pouze ve slovech, ale uchopuje celého člověka. Není to jen vestavěno do světa jako citové prožívání, ale jako reálný děj, přírodní děj, kde člověk dělá se sebou něco, co je jako dění přírody. Takže něco, co je víc prosyceno skutečností, míní Valentin Adreae svou Chymickou svatbou Christiana Rosenkreuze, než je pouhá mystická svatba třeba Mechthildy z Magdeburgu, která byla mystičkou. Mystickou svatbou jeptišek bylo učiněno něco jen pro subjektivitu člověka. Chemickou svatbou se člověk odevzdal světu, jím se mělo něco vykonat pro celý svět, tak jako se něco vykonává pro celý svět přírodními ději. To je nyní zase myšleno v eminentně křesťanském smyslu. Pojmy by chtěli lidé, kteří myslí reálněji - ať už je to i v jednostranném smyslu starých alchymistů - chtěli by pojmy, jimiž by mohli správným způsobem mistrovat skutečnost, jimiž by mohli správněji do skutečnosti zasahovat, takové pojmy, které opravdu mají se skutečností něco společného. Materialistická doba zastřela takové pojmy závojem. A lidé, zatímco se dnes domnívají, že právě přemýšlejí správně o skutečnosti, žijí mnohem více v iluzích, než jimi přezíraní lidé například doby alchymistů, kteří usilovali o pojmy jimiž může být skutečnost zvládnutá.

Neboť co mohou dnes lidé se svými pojmy? To prožíváme právě v našem věku, čeho mohou dosáhnout se svými pojmy: jsou to iluze, slupky pojmů za čím se ženou jako k modlám. Pojmové slupky, které vůbec nemají co činit se skutečností.

Skutečnosti se dosáhne jen tím, že se do skutečnosti vnoříme, ale ne tím, že si pojmy libovolně vytvoříme. A přece, na nejobyčejnějších věcech dne se může poznat rozdíl mezi skutečností prosycenými pojmy a pojmy neskutečnými. Jenže většinou to lidé dnes nepoznávají. Jsou nekonečně spokojeni s pouhými pojmovými stíny, nemajícími skutečnost. Představte si například, že se dnes někdo postaví a řeční. A v té své řeči dejme tomu řekne: Bude muset přijít nová doba, už se ohlašuje, úplně nová doba, kdyby se měl člověk měřit podle své vlastní hodnoty, kdy každý člověk bude hodnocen podle toho, co umí vykonat! - Vždyť kdo by dnes neřekl, že to je konečně něco, co je řečeno z nejhlubšího pochopení naší doby! Ale, moji milí přátelé, dokud zůstávají pojmy slupkami, může to být sebekrásnější, ale není to prosyceno skutečností. Neboť nezáleží na tom, když se někdo žene za principem, že každý člověk má být postaven na dotyčné místo podle svých sil, když je pak přesvědčený o tom, že je to právě jeho synovec, kdo je tím nejzdatnějším. Nezáleží na tom, co má člověk za pojmy, jaké má představy, ale na tom, aby byl schopen se svými pojmy proniknout do skutečnosti, tu skutečnost poznat! Mít principy, mít ideály, to dělá člověku velice dobře, je to velká rozkoš, a mluvit o nich, bývá často rozkoš ještě větší. Ale to, co je ne-

zbytné, je opravdu se vnořit do skutečnosti, tu skutečnost poznávat a pronikat jí. - Dostaneme se stále hlouběji do toho, co způsobila naše nekonečně smutná doba, budeme-li dál provozovat tuto modloslužbu se slupkami a stínovými pojmy, když se nepravíme do názoru, že mít krásné pojmy a krásné představy, krásné pojmy říkat a krásné představy říkat, nestojí ani za špetku máku, když to není spojeno s vůlí vnořit se do skutečnosti, poznat jí. A když se do skutečnosti vnoříme, pak v ní najdeme nejen to materiální, ale potom právě najdeme také ducha. Jedině to odvádí od ducha, že se dnes pěstuje modloslužba se stínovými, prázdnými pojmy. To je ale také to nesmírné neštěstí naší doby, že se lidé opájí krásnými slovy. A je to zároveň nekřesťanské, neboť je základním principem křesťanství, že Kristus nejen vžil do Ježíše z Nazaretu nauky, ale on sám do něho vstoupil, to znamená spojil se s pozemskou skutečností tak, že se do této pozemské skutečnosti přistěhoval, a tím se stal živým poselstvím z kosmu.

Moji milí přátelé, tou knihou, která, když se čte správně, je nejpodivuhodnějším výchovným prostředkem pro skutečnost, tou knihou je přece jen Nový zákon. Jen se musí tento Nový zákon poznenáhlu převést do naší řeči. Dnešní překlady už

nejsou takové, aby plně podávaly původní smysl, ale když starý smysl se převede do bezprostřední řeči dne, pak je evangelium tím nejlepším prostředkem, jak přivést lidi k myšlení prosycenému skutečností, neboť toto evangelium samo nemá v žádném řádku takové myšlenkové formy, které vedou k stínovým a prázdným pojmům. Člověk dnes musí jen ty věci pochopit v jejich hlubší realitě. Mohlo by to už znít skoro triviálně, když mluvíme o opojení z pojmů, ale toto opojení z pojmů je dnes už tak nesmírně rozšířeno, že méně záleží na představách na idejích, i kdyby zněly sebekrásněji, ale jde o to, aby ten, kdo o těch představách a idejích mluví, stál ve skutečnosti. To se dnes tak nekonečně obtížně chápe. Skoro všechno, co vstupuje do veřejnosti se dnes posuzuje jen podle obsahu, a to podle pojmového obsahu. Jinak by se ty ideově prázdné dokumenty, například jen tak zvané mírové prohlášení profesora Willsona - chci říci presidenta Willsona -, tato slupka, pouhé shrnutí paběrkových pojmů, to by se nepovažovalo za něco, co má nosnou sílu pro realitu. Kdo má pocit pro stínovitost pojmů, mohl by vědět z tohoto sestavení pouhých pojmových stínů, že by to mohlo působit nanejvýš jistou absurditou, která by pak mohla být jakousi realitou. Ale co je dnes nutné, to jsou sku-

tečností prosycené pojmy, jít pro ně, hledat je. To však předpokládá, aby se lidé mohli stát hluboce spřízněnými se skutečností, aby byli dostatečně nesobečtí spojit se s tím, co v té skutečnosti žije a tká. Neboť v přítomnosti se může vidět mnohé, co právě od tohoto hledání skutečnosti odvádí, úplně vede pryč, a ty věci se nepozorují.

Různé pro znalce nej smutnější věci se dějí. Tak je v současnosti možné, že jsou lidé uchvázeni čistě sestavením slov, například u jistého množství řečí, které byly také otištěny, u takových řečí, které pro toho, komu nejde o slovo, ale o skutečnosti, jsou přímo hrozné. Tak byly prosloveny řeči jednou velmi vážnou osobností přítomné doby, která například zastupuje hned v jedné jeho první řeči toto stanovisko: Ovšem s přihlédnutím k jedné stránce člověka patří člověk naprosto

k přírodnímu řádu a theologové nedělají dobře, když přírodní řád nepřenechávají čistým badatelům přírody. - Potom ty řeči vyvozují dále: Vzhledem k přírodnímu řádu je člověk čistě mechanismem. Ale na tomto mechanismu závisí také konání duše. -A co nyní udává jako konání duše, to je přibližně všechno, co duše vůbec vykonává. To se má tedy rovněž přenechat přírodním badatelům a pro teologii pak už nezbývá nic jiného nežli útěcha: Vše

odstoupilo k přírodní vědě, ale my máme jen ještě mluvit!, - ovšem mluvit jen ještě ve slupkách, v povrchních slovech. Při tom jsou ty řeči tak pojímané, že jsou v nich nesouvislosti, kdy příští myšlenka, pokud se skutečně prohlédne s předešlou myšlenkou, s níž je přiváděna do souvislosti, vůbec se ani nemůže spolu nějak myslet. (K celému tomu faktu se ještě jednou vrátím v příštích přednáškách.) Ale to celé zní překrásně. A v předmluvě k těmto přednáškám o tak zvaném „Utváření života“ stojí, že tyto přednášky byly prosloveny nedávno před tisíci lidmi, a že v každém případě ještě jich mnoho tisíc bude mít potřebu, aby na těchto přednáškách hledalo v této vážné době duševní útěchu. Tyto přednášky pocházejí od věhlasného theologa Hunzingera, a vyšly v „Quelle - Meyer - Sammlung“, myslím, že se to jmenuje „Wissen und Bildung“ (Vědění a vzdělání), a je to právě něco, co patří v přítomnosti k tomu nejnebezpečnějšímu, protože při krásně znějícím obsahu, při opojně znějícím obsahu, to přivede myšlenkový život lidí přímo do zmatku, neboť ty myšlenky nemají žádnou souvislost, a že vlastně to celé jakmile se to zbaví

opojných slov, není nic jiného než nonsens, nesmysl.

Přesto však chvalořeči nad těmito věcmi naplnily nesmírně široké kruhy, a nikdo se do toho nepustí,

aby ty myšlenkové formy zkoumal, každý jen zůstane stát u těch stínových slov. (V jedné z příštích přednášek vám v jednotlivostech prokáži, jaké jsou v tom myšlenkové zmatky.)

Čím je zevní skutečnost, to naprosto souvisí s tím, co člověk vždy vyvíjí. Když vyvíjí pojmy odcizené skutečnosti, pak se musí skutečnost dostat do zmatku a potom vznikají stavy jako ty dnešní (***První světová válka poznámka překladatele.***) Na tom, co před námi vystupuje jako zevní stavy nemůžeme už tu věc posuzovat, nýbrž na tom můžeme posuzovat, co se vyvíjelo v lidských myslích často po léta, po desetiletí, snad ještě dále před tím. Do toho se musíme dívat. Vše ale závisí na tom, moji milí přátelé, aby se Kristus nebral jen podle obsahu svého učení, ale aby se na mystérium Golgoty pohlíželo v jeho realitě, v jeho skutečnosti, aby se vidělo, že skutečně se tu spojilo něco nepozemského skrze osobu Ježíše z Nazaretu s pozemskostí. Neboť potom přijdeme na to, že moralita není pouze to, co odvanuto zajde, když Země nebo sama přítomná stavba nebe se stala hrobem, ale že přítomná Země a přítomná stavba nebe se může stát hrobem jako se stane přítomná rostlina prachem. Avšak jako v přítomné rostlině vězí zárodek k rostlině budoucí, tak

vězí v přítomném světě zárodek k tomu budoucímu. A lidé jsou s tímto zárodkem spojeni. Jen potřebuje tento zárodek spojitost s Kristem, aby - jako snad zárodek rostliny, když není oplodněn s prachem rostliny se rozpadne - tak obdobně, když není oplodněn s hrobem Země, aby se nerozpadl tento zárodek. Že morální řád světa v přítomné době je zárodečnou silou budoucího řádu přírody, to je tou nejreálnější myšlenkou jaká jen může být. Moralita není něco vymyšleného. Moralita teď, když je prosycena skutečností, je nyní jako zárodek pro pozdější zevní reality. K této myšlence, moji milí přátelé se nedostane žádný takový světový názor, o němž Herman Grimm řekl, že kus kosti mršiny kolem níž krouží hladový pes, je chutnějším pohledem, než je Kant-Laplaceův řád světa. K této myšlence, že moralita má v sobě sílu stát se pří- rodností, že je to zárodek té přírodnosti, přírodnosti budoucí, k tomu nepronikne mechanický světový řád nikdy. A proč ne?

On totiž musí žít v klamu. Neboť kdyby se mystérium Golgoty neuskutečnilo, pak by tomu bylo tak, jak si to představuje Kant-Laplaceova teorie. Stačí si odmyslet od Země mystérium Golgoty a tato teorie by byla správná. Neboť Země musela jednou přijít do stavu, který přenechán sám sobě, běžel by dál a lidství by

nechal končit v hrobové pustotě. To se muselo stát, aby člověk spřízněním se Zemí mohl si vydobýt svobodu. Člověk ten hrob nenachází, protože ve chvíli, kdy nastala krize, byla oplodněna Kristem, neboť Kristus sestoupil dolů a poněvadž je v Kristu opačná síla proti té přivádějící k hrobovému konci, totiž to, co je zárodečnou silou k povznesení člověka do duchovního světa, znamená to, že až se Země stane hrobem, když bude následovat svůj osud podle

Kant-Laplaceovy teorie, nedat zamknout tomu co spočívá v Zemi jako zárodek, ale přenést to do budoucnosti. Takže křesťansko-morální světový řád má na mysli to, co nazývá Goethe „vyšší přírodou“ v přírodě. A může se říci: Kdo je schopen myslet mystérium Golgoty správným způsobem, ten také umí reálně myslet a může si dělat pojmy prosycené skutečností. To je však nezbytné a je to také něčím, co se lidé především musí učit. Neboť lidé mají do tohoto pátého poatlantského věku buďto chtít si tvořit pojmy, které je opájejí, nebo chtít si tvořit pojmy, které je činí slepými. Pojmy, které opájejí byly mnohonásobně dělány v oblastech náboženských. Pojmy které činí slepými byly mnohonásobně dělány v oborech přírodovědeckých. Opájet musí pojem, který zatímco na druhé straně nechává v platnosti čistě přírodní řád, sám pouze myslí na něco morálního, jako Kant, který tyto dva světy staví vedle sebe, jeden vydává pro vědu, ten druhý pro víru. Takové pojmy, které se pak vytvářejí v oblasti morální, ty mohou opájet a pro takové opojení se nepozoruje, že vlastně nevyhnutelně se propadlo hrobovému tichu světa, s nímž

doznělo a zapadlo vše, čím je morální světový řád. - Nebo pojmy mohou činit slepými, jako jsou přírodovědecké, národně-ekonomické a - promiňte, těžko se to polyká - současné pojmy politické. Činí slepými, když se tyto pojmy netvoří tak, aby byly v souvislosti s duchovně chápaným světem, ale jsou tvořeny jen z cárů zevní tak zvané smyslové skutečnosti. Takže každý vidí jen tak daleko, jak sahá jeho nos, tj. slepě usuzuje jen z toho, co může vidět mezi narozením a smrtí svými očima a pojmout naučenými pojmy, aniž by si vytvářel pojmy, které jsou prosyceny skutečností proto, že jsou pronikány duchem, uchopením duchovní skutečnosti.

Stále znovu se musí poukazovat na to, čeho je naší době tak nesmírně zapotřebí, skutečně zapotřebí. Vždyť samy dějiny působí v naší době víc jen jako pojmy stínovité. Jak mnoho se dnes deklamuje o tom, co mluvil k německému národu Fichte! Co mluvil Fichte k německému národu, to se pochopí teprve, až se přihlédne k celému jeho životu, k tomuto tak hluboce ve skutečnosti zakořeněnému životu Fichta. Proto jsem se pokusil ve své knize „O záhadě člověka“ postavit osobnost Fichta, jak vznikala, jak už od dětství byla spojena se skutečností. A tak rád by člověk chtěl, aby právě taková slova, jako tato o prosycenosti představ a idejí skutečnostmi, aby se právě tomu dnes naslouchalo ne povrchně, ale aby se to bralo hluboce niterně, skutečně v hlubokém nitru. Jen potom si člověk přivlastní svobodné, otevřené oko, míním duševní oko, k tomu, co naše doba tak velice potřebuje. A takového svobodného, otevřeného

duševního oka je zapotřebí každému člověku. Kdo se nějak zvlášť nevzal za úkol přemýšlet právě o těchto zde dotčených faktech, ten si jen příliš málo všímá toho, jak se v naší době hospodaří s pojmovými stíny a s prázdnými slovy, a jak je všechno založeno na tom, vést člověka buď do opojných, nebo do zaslepujících pojmů. Berte něco takového, jak jsem to dnes řekl, ne v agitátor- ském smyslu, ale ve smyslu toho, co chce být vysloveno, co existuje. Člověk musí zajisté žít se svou dobou, a má žít se svou dobou, a když se něco charakterizuje, nemá to pojímat tak, jakoby se tím mínilo, že se naprosto všechno odmítá. Musí se však vytvořit protiváha. Dnes je přirozené, že svět stojí před podněty, které vedou zcela do materialismu. To se nemůže zadržet, neboť toto vedení do materialismu souvisí s hlubokou potřebou naší doby. Ale musí se vytvořit protiváha. Řekl bych, že všechny mocnosti staví na tom, aby člověka přivedly úplně napevno do materialismu. To se nemůže zastavit, to patří k podstatě pátého poatlantského věku. Musí se však vytvořit protiváha. Jedním zvlášť vynikajícím prostředkem k vehnání člověka do materialismu je to, co z tohoto hlediska sotva posuzuje. Je to kinematograf, kino. Není žádného lepšího výchovného prostředku k materialismu, než toto kino. Neboť co je v kinu vidět, to není skutečnost, jak ji člověk vidí. Jen doba, která má tak málo pojmu o skutečnosti, jako je ta, která skutečnost vzývá jako modlu ve smyslu materialismu, může věřit, že kino nabízí skutečnost. Jiná doba by přemýšlela o tom, chodí-li

člověk na ulici tak jako v kině, a když se potom sám sebe zeptá: „Cos viděl?“, má-li to skutečně tak v obraze, jak mu předstírá kino. Otážete se jednou poctivě, ale hluboce poctivě: Je to, co jste viděli na ulici, bližší obrazu nepohyblivému, vytvořenému malířem, nebo tomu děsnému blikotavému obrazu v kině? Otážeme-li se poctivě, tak si řeknete: Co malíř v klidu podává, to se mnohem více rovná tomu, co je vidět na ulici. Proto však také, zatímco člověk sedí před plátnem kina, se to zahnízdí, co mu nabízí kino, nikoli do obyčejné schopnosti vnímání, ale do hlubší materiální vrstvy, než jinak máme ve vnímání. Člověk se stane éterický okatý. Dostane se mu očí, ale mnohem větších, jako u tuleně, když se oddává kinu. Éterický to míním. Zde se nepůsobí jenom na to, co má člověk ve vědomí, ale materializujícím děním se působí na jeho nejhlubší podvědomí. Nepojímejte to jako paličskou řeč proti kinu. Vysloveně má být ještě jednou řečeno: Je zcela přirozené, že existují kina, filmy. Filmové umění se bude stále více a více zdokonalovat. Bude to cesta do materialismu. Ale musí být vytvořena protiváha, která může spočívat jen v tom, že člověk s dychtivostí po skutečnosti, která se vyvíjí v kině, něco spojí. Jako v kině s dychtivostí vyvíjí sestup pod smyslové vnímání, tak musí vyvíjet výstup nad smyslové vnímání, tedy do skutečnosti duchovní. Pak mu kino neuškodí, může se dívat na filmové obrazy jak chce. Ale právě takovými věcmi, nevytvoří-li se žádná protiváha, je člověk vedený ne tak, jak je nutné být spřízněn se Zemí, ale stává se s ní stále spřízněnější, až se

nakonec stane úplně odříznutý od duchovního světa.

Po osmi dnech chceme pak v těchto věcech pokračovat dál.

Rudolf Steiner